Sesotho

El **sesotho** (o **sotho**/ˈsuːtuː/,[2] **sotho meridional** o **sesotho meridional**[3] és una llengua bantu que es parla sobretot a Sud-àfrica (on és una de les onze llengües oficial) i a Lesotho, estat on és la llengua nacional. És una llengua aglutinant que utilitza molts afixs i girs derivacionals i inflexionals per a construir paraules completes. Els basotho són els membres del grup ètnic que parlen el sesotho.

Sesotho

	Sesotho
Altres noms	**sotho**, **sotho meridional**, **sesotho meridional**
Tipus	llengua i llengua viva
	Parlants
	6 milions principalment a Àfrica meridional
Parlants nadius	6.000.000
Parlat a	Sud-àfrica, Lesotho, Zimbàbue
Oficial a	Sud-àfrica, Lesotho
Autòcton de	Lesotho, Cap Oriental, Estat Lliure, Gauteng i Mpumalanga
	Classificació lingüística
	llengua humana llengües nigerocongoleses llengües congoatlàntiques llengües volta-congoleses llengües Benué-Congo llengües bantoides llengües bantoides meridionals llengües bantus llengües bantus meridionals llengües Sotho-Tswana
	Característiques
Sistema d'escriptura	alfabet llatí
Institució de normalització	*Pan South African Language Board*
	Codis
ISO 639-1	st
ISO 639-2	sot
ISO 639-3	sot (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=sot)
SIL	sot[1]
Glottolog	sout2807 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/sout2807)
Linguasphere	99-AUT-ee (http://www.hortensj-garden.org/index.php?tnc=1&tr=lsr&nid=99-AUT-ee)
Ethnologue.com	sot (http://www.ethnologue.com/language/sot)
IETF	st

Contingut

Classificació

Dialectes

Distribució geogràfica
- Estatus oficial

Llengües derivades

Ortografia i escriptura
- Alfabet sotho

Fonologia

Gramàtica
- Tipologia

Vegeu també

Notes

Referències

Bibliografia
- Ortografia i escriptura
- Fonologia
- Gramàtica

Enllaços externs
- Software

Classificació

El sesotho és una llengua bantu meridional, que forma part de la gran família de les llengües nigerocongoleses. Forma part de les llengües sotho-tswanes de la zona S (segons la classificació de Guthrie de les llengües bantus). És molt pròxim a les altres llengües

sotho-tswanes: twana (setswana), sesotho septentrional (sesotho sa leboa), kgalagadi (sheKgalagadi) i lozi (silozi). Els basotho anomenen sesotho a la seva llengua i aquest terme ha estat utilitzat en anglès des de la dècada de 1980, sobretot en l'anglès sud-africà i a Lesotho.

Sesotho és un endònim o nom d'una llengua que és utilitzat pels seus parlants nadius. *Sotho* és un exònim que es refereix a la mateixa llengua. A vegades és referit com a *sotho meridional*, que es distingeix sobretot del sotho septentrional.

Les llengües sothos són properes a les llengües dels grup de les llengües bantus meridionals com el Tshivenḓa (venda), el tsonga (xitsonga), el gitonga (tonga de Moçambic) i les llengües ngunis i també a les llengües makues de Tanzània i Moçambic.

Dialectes

Excepte per una feble variació a Lesotho i excepte per una variació lèxica marcada entre les varietat dialectals de Lesotho i de la província sud-africana de l'Estat Lliure i que a la zona en la qual es parla el sesotho hi ha grans ciutats (com Soweto), en la qual rep influència d'altres llengües, el sesotho no té gaire varietat dialectal.

De tota manera, un aspecte que provoca confusions entre els estudiosos de la dialectologia del sesotho és el terme *basotho*, que es refereix a les persones que parlen les llengües sotho-tswanes, els parlants de sesotho i de sotho septentrional, als parlants de sesotho i als residents de Lesotho al mateix temps. El siphuthi (phuthi), és una llengua nguni està molt influenciat pel sesotho; els seus parlants han barrejat l'nguni i el sotho-tswana. Aquesta llengua a vegades és considerada erròniament com un dialecte del sesotho anomenat *sephuthi*. Però el phuthino és intel·ligible amb el sotho estàndard i per això no es pot considerar un dialecte seu. Hi ha una tendència a considerar llengües menors parlades a Lesotho com a dialectes del sesotho, cosa que condueix a errors. Aquesta errada és la que fa creure que el sesotho és la llengua materna de tots els ciutadans de Lesotho.

A més a més, el silozi (o lozi), una llengua sotho-twana parlada a Zàmbia també és considerada algunes vegades com un dialecte moder del sotho que es diu *serotse* o *sekololo*.

Segons la història oral dels sothos i els sothos septentrionals els primers sothos mítics foren els cinc fills del cap Tabane dels Bakgatles meridionals i la filla del cap de la nació *bafokeng*; aquests van fundar cinc tribus: els bapedis, els makgolokwes, els baphuthings, els batlokwes i els basies. Això succeí abans que el rei sotho Moshoeshoe I creés la nació sotho a inicis del segle XIX. Aquesta història explica que el rei Moshoeshoe I va establir el seu propi dialecte, el sekwena per sobre dels dialectes setlokwa i setaung, que encara existeixen. El primer dels dos dialectes és un terme amplia la confusió, ja que el setlokwa és una llengua sotho septentrional que parlen els descendents d'un Batlokwa que va atacar el poblat d'infantesa del cap Moshoeshoe cosa que va provocar que aquests emigressin cap a l'espai on en l'actualitat hi ha Lesotho.

Distribució geogràfica

Segons el cens del 2001, hi ha almenys quatre milions de sotho-parlants com a primera llengua a Sud-àfrica - aproximadament un 8% del total de la seva població). El sesotho és el principal llenguatge parlat pels habitants de Lesotho, país en el qual, segons el cens del 1993, és parlat pel 85% de la població (1.493.000 persones). El cens no compta els més de 5 milions de persones que parlen el sesotho com a segona o tercera llengua. Aquests parlants viuen a totes les zones residencials més importants de les àrees metropolitanes de Johannesburg, Soweto i Tshwane, que són zones on la població és multilingüe.

Estatus oficial

El sesotho és una de les onze llengües oficials de Sud-àfrica i una de les dues llengües oficials de Lesotho.

Llengües derivades

La pseudo-llengua Tsotsitaal deriva, d'entre moltes altres, del sesotho. El Tsotsitaal no és una llengua pròpiament dita; és un grup de vocabulari i un grup d'idiomes que utilitza la gramàtica d'una altra llengua (normalment el sesotho o el zulu. És part de la cultura jovenil de la majoria de les àrees metropolitanes de Gauteng i és la llengua que es fa servir sobretot en l'estil musical, kwaito.

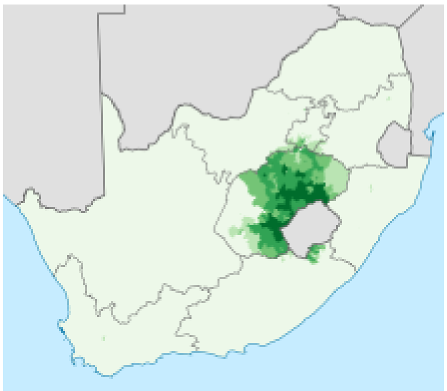
Distribució geogràfica dels sothos a Sud-àfrica: proporció de la població que parla sesotho a casa.
- 0–20%
- 20–40%
- 40–60%
- 60–80%
- 80–100%

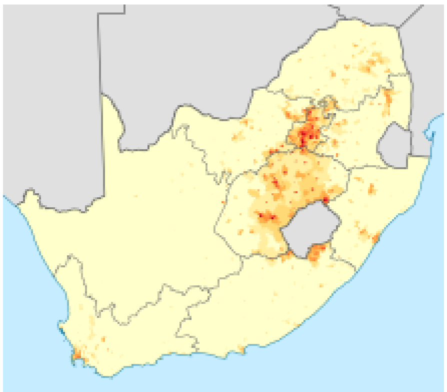
Distribució geogràfica dels sothos a Sud-àfrica: densitat dels parlants de sotho com a primera llengua.
- <1 /km²
- 1–3 /km²
- 3–10 /km²
- 10–30 /km²
- 30–100 /km²
- 100–300 /km²
- 300–1000 /km²
- 1000–3000 /km²
- >3000 /km²

Ortografia i escriptura

El sesotho s'escriu en alfabet llatí però no utilitza totes les seves lletres. A més utilitza molts dígrafs i trígrafs per a representar sons simples. L'ortografia que es fa servir a Lesotho i a Sud-àfrica no és la mateixa; la varietat de Lesotho utilitza signes diacrítics.

Tot i que és una llengua tonal, mai s'indica el to en l'escriptura.

Alfabet sotho

L'ortografia sesotho es basa en el següent alfabet:

Ortografia	IPA	Notes	Exemple
a	/ɑ/	com l' sp**a** de l'anglès	*ho* ***abela*** per distribuir
b	/b/	aquesta consonant és plenament pronunciada	*le**b**ese* llet
bj	/bʒ/		*ho* ***bj****arana* a trencar com una olla de fang
	/bj/	?	
d	[d]	un al·lòfon de /l/ només passa abans de les vocals tancades (/i/ i /u/)	*Mo**d**imo* Déu
e	/ɪ/	Com p**i**t de l'anglès	*ho l**e**ka* per intentar
	/e/	Com caf**e** de l'anglès	*ho jw**e**tsa* a comptar
	/ɛ/	Com b**e**d de l'anglès	*ho sh**e**ba* mirar
f	/f/		*ho* ***f****umiana* per trobar
fj	/fʃ/	només es troba en passius de berbs que s'acaben en *fa*; alternatiu sh	*ho bo**fj**wa* estar lligat
h	/h/ o ɦ/}	aquests dos sons són al·lòfons	*ho a**h**a* per construir
hl	/ɬ/		*ho* ***hl****a**hl**oba* per examinar
i	/i/	Com el b**ee**t de l'anglès	*tho b**i**tsa* cridar
j	/ʒ/		*mo* ***j****lefa* hereu
	/d͡ʒ/	és alternatiu a la fricativa /ʒ/	*ho* ***j****a* per menjar
k	/kʼ/	no inspirat: habilitat	*boi**k**arabelo* responsibilitat
kh	/kʰ/	plenament aspirada: matar; passa sobretot en paraules antigues de les llengües ngunis i en ideòfons	*le**kh**o**kh**o* la part de la papilla que roman al forn a l'olla després de cuinar
kg	/x/		*se**kg**o* aranya
	/k͡xʰ/	alternativa a la fricativa velar	***kg****ale* fa molt de temps
l	/l/	mai passa abans de vocals tancades (/i/ o /u/), on esdevé /d/	*se**l**epe* destral
m	/m/		*ho* ***m****a**m**aretsa* per cola
n	/n/		*le**n**a**n**eo*
ng	/ŋ/	pot passar inicialment	*le**ng**olo* lletra
ny	/ɲ/	com *el ni**ñ**o* del castellà | *ho* ***ny****ala* per matrimoni	
o	/ʊ/	com p**u**t de l'anbglès	*p**o**tso* pregunta
	/o/	Com ois**eau** del francès	*p**o**ntsho* prova
	/ɔ/	Anglès: b**oa**rd	*mong**o**l**o*** escriptura
p	/pʼ/	no aspirada: s**p**it	***p****itsa* pot de cuinar
ph	/pʰ/	aspirat: **p**in	***ph****uputso* investigació
pj	/pʃʼ/	alternativa tj	*ho* ***pj****atla* per cuinar bé
pjh	/pʃʰ/	versió aspirada de l'anterior; alternativa tjh	*m**pjh**e* estruç

q	/ǃ/	radical (tenuis)	*ho **q**o**q**a* per gat
qh	/ǃʰ/	aspirada	*le**qh**eku* una persona més vella
nq	/ᵑǃ	nasal; sovint és pronunciada només com un click radical	*ho **nq**osa* per acusar
r	/ʀ/	tipus suau parisenc r	*mo**r**i**r**i* cabell
s	/s/		***S**e**s**otho*
sh	/ʃ/		*Mo**sh**we**sh**we* Moshoeshoe I
t	/tʼ/	no aspirada: tija	*bo**t**ala* verdura
th	/tʰ/		***th**arollo* solució
tj	/t͡ʃʼ/		*n**tj**a* gos
tjh	/t͡ʃʰ/		*ho n**tjh**afatsa* per renovar
tl	/t͡ɬʼ/		*ho **tl**atsa* per omplir
tlh	/t͡ɬʰ/	només es fa servir com una forma nasalitzada o hl o com una alternativa a [3]	***tlh**aho* natura
ts	/t͡sʼ/		*ho **ts**oko**ts**a* per esbandida
tsh	/t͡sʰ/	aspirada	*ho **tsh**oha* per esdevenir espantat
u	/u/	Com b**oo**t de l'anglès	*t**u**mo* fama
w	/w/		*se**w**a* epidèmia
y	/j/		*ho tsama**y**a* per caminar

Fonologia

El sistema sonor del sesotho és poc normal en molts aspectes: Té consonants ejectives, consonants de clic, consonants vibrants uvulars sonores i un nombre relativament gran de consonants africades, consonants prenasalitzades i una forma estranya d'harmonia vocal alta. En total, el sesotho té 39 fonemes consonantals[4] i 9 vocals.

També té un gran nombre de transformacions sonores complexes que canvien els fonemes de les paraules a causa de la influència d'altres (a vegades invisibles) sons.

Gramàtica

Les propietats més característiques de la gramàtica sotho que revelen que és una llengua bantu són els seus sistemes de substantius de gènere i concordances. El sistèma gramatical de gènere de les llengües bantus no tenen morfemes que indiquen el gènere dels substantius.

Una altra propietat coneguda de les llengües bantus és la seva morfologia aglutinativa. A més a més, tendeixen a no tenir un sistema de casos gramaticals,que indica que els rols dels substantius es mostra a través d'ordre de les paraules.

Tipologia

- És una llengua aglutinant.

- És una llengua SVO (subjecte-verb-objecte).
- És una llengua tonal. Té una tonologia complexa.
- No té un sistema de cas gramatical. Els rols dels substantius són indicats per una combinació de l'ordre de les paraules i marcadors en el verb que no canvien els noms en si mateix.
- Té un sistema gramatical de gènere complex però no inclou el gènere natural.
- És una llengua pro-drop. Els verbs poden ser utilitzats sense explicitar específicament el subjecte o objecte amb substantius (noms o pronoms).

Vegeu també

Notes

Referències

1. «Sotho a l'ethnologue (http://www.ethnologue.com/language/sot)». [Consulta: 29 abril 2014].
2. Laurie Bauer, 2007, *The Linguistics Student's Handbook*, Edinburgh
3. Historically also *Suto*, or *Suthu*, *Souto*, *Sisutho*, *Sutu*, or *Sesutu*, according to the pronunciation of the name.
4. 75 if you include the labialized consonants.

Bibliografia

- Batibo, H. M., Moilwa, J., and Mosaka N. 1997. *The historical implications of the linguistic relationship between Makua and Sotho languages*. A: PULA *Journal of African Studies*, vol. 11, no. 1
- Doke, C. M., i Mofokeng, S. M. 1974. *Textbook of Southern Sotho Grammar*. Cape Town: Longman Southern Africa, 3a. impressió. ISBN 0-582-61700-6.
- Ntaoleng, B. S. 2004. *Sociolinguistic variation in spoken and written Sesotho: A case study of speech varieties in Qwaqwa*. M.A. thesis. University of South Africa.
- Tšiu, W. M. 2001. *Basotho family odes (Diboko) and oral tradition*. M.A. thesis. University of South Africa

Ortografia i escriptura

- Bird, S. 1998. *Strategies for representing tone in African writing systems: A critical review*.

Fonologia

- Clements, G.N, i Rialland, A. 2005. *Africa as a Phonological Area*. A: Bernd Heine & Derek Nurse (eds), *Africa as a Linguistic Area*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dichabe, S. B. 1997. *Advanced Tongue Root Harmony in Setswana*. M.A. thesis. University of Ottawa. ISBN 0-612-20913-X.
- Doke, C. M., and Mofokeng, S. M. 1974. *Textbook of Southern Sotho Grammar*. Cape Town: Longman Southern Africa, 3rd. impression. ISBN 0-582-61700-6.
- Hyman, L. M. 2003. *Segmental phonology*. A: D. Nurse & G. Philippson (eds.), *The Bantu languages*, pp. 42–58. London: Routledge/Curzon.

- Schadeberg, T.C. 1994-5. *Spirantization and the 7-to-5 Vowel Merger in Bantu*. A: Marc Dominicy & Didier Demolin (eds), *Sound Change. Belgian Journal of Linguistics*, 73-84.

Gramàtica

- Anyanwu, R. J. 2001. *On the manifestation of stress in African languages. Typology of African prosodic systems workshop*. Bielefeld University. Maig 2001.
- Coupez, A., Bastin, Y., i Mumba, E. 1998. *Reconstructions lexicales bantoues 2 / Bantu lexical reconstructions 2*. Tervuren: Musée royal de l'Afrique centrale.
- Doke, C. M., i Mofokeng, S. M. 1974. *Textbook of Southern Sotho Grammar*. Cape Town: Longman Southern Africa, 3rd. impression. ISBN 0-582-61700-6.
- Hyman, L. M. 2003. *Segmental phonology*. A: D. Nurse & G. Philippson (eds.), *The Bantu languages*, pp. 42–58. London: Routledge/Curzon.

Enllaços externs

A Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/P%C3%A0gina_principal?uselang=ca) hi ha contingut multimèdia relatiu a: ***Sesotho***

- Sesotho Online (http://www.sesotho.org) Introducció a la llengua i cultura sotho.
- Weblog en Sotho (http://sesotho.blogspot.com)
- Translate.org.za (http://translate.org.za/) Project translating Free and Open Source Software into South African languages, including Sothoe de traducció de software obert en llengües sud-africans, inclòs el sotho.
- PanAfrican L10n page on Sotho (http://www.panafril10n.org/wikidoc/pmwiki.php/PanAfrLoc/Sesotho) Informació sobre la llengua i la seva localització.
- Sotho language tutorial (http://friendsoflesotho.org/files/puo_ea_sechaba.pdf) Llibre d'iniciació a la llengua sotho, creat pels cossos de pau dels Estats Units.
- the SeSotho book (http://www.scribd.com/doc/71077505/Sesotho-Language-Manual) Llibre desenvolupat pels voluntaris de pau.

Software

- Spell checker for OpenOffice.org and Mozilla (http://translate.org.za/content/view/1610/54/), OpenOffice.org (http://translate.org.za/content/view/17/32/), Mozilla Firefox web-browser (http://translate.org.za/content/view/1611/54/) i Mozilla Thunderbird email program (http://translate.org.za/content/view/1612/54/) en Sotho.

Obtingut de «https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Sesotho&oldid=24009186»

La pàgina va ser modificada per darrera vegada el 7 jul 2020 a les 23:02.

El text està disponible sota la Llicència de Creative Commons Reconeixement i Compartir-Igual; es poden aplicar termes addicionals. Vegeu les Condicions d'ús. Wikipedia® (Viquipèdia™) és una marca registrada de Wikimedia Foundation, Inc.